

вних), дозволило виділити наступні негативні суб'єктивні характеристики, які посилюються під впливом соціальних або навчальних стресорів: егоїзм, поспішність і необдуманність дій, прагнення до авторитарності, підвищена тривожність, необщителість. Визначено структуру життєво важливих якостей, що сприяють подоланню складних життєвих ситуацій, до яких віднесені наступні фактори: толерантність до невизначеності; соціальний інтелект; здатність до саморегуляції власних станів; здатність до самоорганізації (часової, соціальної, ціннісно-смысловий); альтруїзм; позитивна емоційність; життєва мудрість; толерантність у міжособистісних відносинах.

Ключові слова: життєві ситуації, стрес, життєво важливі якості, толерантність до невизначеності, соціальний інтелект, саморегуляція, самоорганізація.

Filenko I. A. PERSONALITY AND SITUATION: STRUCTURAL ANALYSIS OF ASPECTS OF OVERCOMING

The study of human and objective factors of stress situations at the persons of youth age is conducted. It is shown that the most meaningful stress factor for students is a vagueness of future vital prospect. Research of features of intersystem connections of factors of stress (personality and objective), allowed to distinguish negative subject descriptions which increase under the action of social or educational stress factors. These factors it is been: egoism, haste and rashness of actions, aspiring to imperiousness, high levels of anxiety, unsociability. The structure of vitally important traits, which assisting overcoming difficult vital situations, is determined. This structure includes next factors: tolerance to the vagueness; social intellect; capacity for self-regulation; capacity for self-management (temporal, social, valued-semantic); altruism; positive emotionality; vital wisdom; tolerance in interpersonal relations.

Keywords: vital situations, stress, vitally important traits, tolerance to the vagueness, social intellect, self-regulation, self-management.

УДК 159.922

Яворська-Ветрова І. В. (м. Київ)

РЕФЛЕКСИВНІ МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ: ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ СТАНОВЛЕННЯ

У статті аналізуються результати вивчення широти та диференційованості уявлень про самих себе молодших школярів з різними навчальними досягненнями у контексті становлення рефлексивних механізмів їх особистісної ефективності. Зафіксовано тенденції становлення уявлень про власне "Я" у третьо- і четвертокласників з різною навчальною результативністю та формування образу "Я – ефективний учень" як у системі ставлення до учіння, так і в системі ставлення до інших.

Ключові слова: рефлексія, рефлексивний механізм особистісної ефективності, самосвідомість, уявлення про власне "Я".

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві існує запит на самосвідомих, креативних, вільних людей, здатних мислити і висловлювати власні думки, оцінювати і вибирати. Сучасний етап трансформації суспільства актуалізує проблему вивчення самосвідомості, саморозуміння, розвитку рефлексивних механізмів особистісної ефективності, формування ціннісного ставлення до самого себе, сприйняття себе як гідної, успішної особистості. Таким чином, актуальність дослідження визначається тим, що підрастаюча особис-

тість поставлена вимогами суспільства у такі умови, коли від її власної активності, що ґрунтується на рефлексивному сприйнятті, розумінні та розвитку себе багато у чому залежить її самоефективність.

В результаті проведеного теоретичного аналізу проблеми рефлексії на основі діяльнісного підходу (О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн), у контексті теорій психології особистості та розвитку її самосвідомості (Л. С. Виготський, Б. Г. Ананьєв, К. А. Абульханова, Г. А. Асмолов, М. Й. Боришевський, С. Д. Максименко, П. Р. Чамата, В. В. Столін, І. І. Чеснокова та ін.), а також у контексті соціально-когнітивної теорії А. Бандури та концепцій самоефективності (А. Бандура, Д. Шанк, Р. Сміт, Д. Мак-Натт, А. Ніколлс, Р. Шварцер, М. Єрусалем, В. Г. Ромек, Т. О. Гордєєва та ін.) розглянуто рефлексію як фундаментальну якість свідомості та психологічний механізм ефективного розвитку особистості. Особистісна рефлексія розглядається у наукових розвідках багатоаспектно: як особлива пізнавальна схема, що опосередковує обмін інформацією (І. С. Кон); як механізм активного самопізнання (М. Келесі); як механізм конструктивної самореалізації та саморозвитку (А. М. Виногородський); як інтегруюче утворення уявлень підлітка про себе: чотирьох модальностей «Я» (О. В. Хаяйнен); як механізм ускладнення, диференціації та інтеграції самосвідомості (О. А. Краєва). З'ясовано, що рефлексія дає змогу особистості пізнати свої якості й об'єктивно оцінити їх, проаналізувати власне «Я» та на основі особистісно-сислової оцінки своїх потенційних можливостей поставити нові цілі і адекватно реорганізувати свої уявлення про себе і свої стосунки з оточуючим світом.

Метою даної роботи є вивчення широти та диференційованості уявлень про себе у молодших школярів з різними навчальними досягненнями у контексті становлення рефлексивних механізмів їх особистісної ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні брали участь учні третіх-четвертих класів загальноосвітньої школи. За результативністю учіння цих школярів поділено на три групи: I група – учні з високою навчальною результативністю, II група – учні з середньою результативністю, III група – учні з низькою результативністю. З метою вивчення широти та диференційованості уявлень про себе учнів молодших класів з різними навчальними досягненнями використано методику «Хто я?». Учням третіх та четвертих класів пропонувалося дати десять відповідей на запитання «Хто я?» (без додаткових пояснень і уточнень, як саме треба відповідати).

Результати аналізу даних самоописів дають підстави говорити, що у третьокласників найбільшу кількість самохарактеристик представили високостигаючі учні (від 6 до 10 висловлювань), у той час як середньо- та слабкостигаючі мали певні труднощі при описі свого «Я»: вони вживали від 3 до 9 висловлювань. У четвертокласників має місце зворотна тенденція: якщо учні з низькою навчальною успішністю активно характеризували себе, то високо- і середньовстигаючі школярів вживали від 5 до 10 висловлювань щодо свого «Я». Середня кількість самохарактеристик у третьокласників – 6,8; у четвертокласників – 9.

Можна стверджувати, що високовстигаючі й слабковстигаючі учні більш активні у самопрезентації, ніж середньовстигаючі школярі і у третьому, і в четвертому класах. На нашу думку, це пов'язано у високовстигаючих школярів з більш розвиненим умінням висловлювати свої думки, аналізувати себе як суб'єкта учіннєвої діяльності, здатністю якісно виконувати завдання. Слабковстигаючі учні, у свою чергу, намагаються представити себе у позитивному плані, довести свою «вартісність», цінність у будь-який спосіб – від опису зовнішності до повторів висловлювань.

Наразі перейдемо до змістового аналізу якісних та кількісних характеристик висловлювань молодших школярів з різним рівнем успішності. За мірою диференційованості висловлювання школярів було поділено на диференційовані та недиференційовані. Контент-аналіз висловлювань у само описах дав змогу визначити змістові компоненти семантичного поля самосвідомості молодших школярів з різною успішністю навчання: їх подано у класифікаційній матриці (див.: рис. 1).

Загальний аналіз експериментальних даних учнів третього класу показав наявність чіткої тенденції до збільшення на статистично значущому рівні ($p \leq 0,05$) кількості недиференційованих висловлювань, починаючи від високовстигаючих до слабковстигаючих школярів. Так, якщо у високовстигаючих третьокласників недиференційованих самохарактеристик зафіксовано 4,2%, у середньовстигаючих – 8,1%, то в учнів з низькою навчальною успішністю таких висловлювань – понад 40%. Можна констатувати значну розмитість, дифузність уявлень про себе у слабковстигаючих третьокласників, а отже, певну деструктивність у становленні семантичного поля їх самосвідомості.

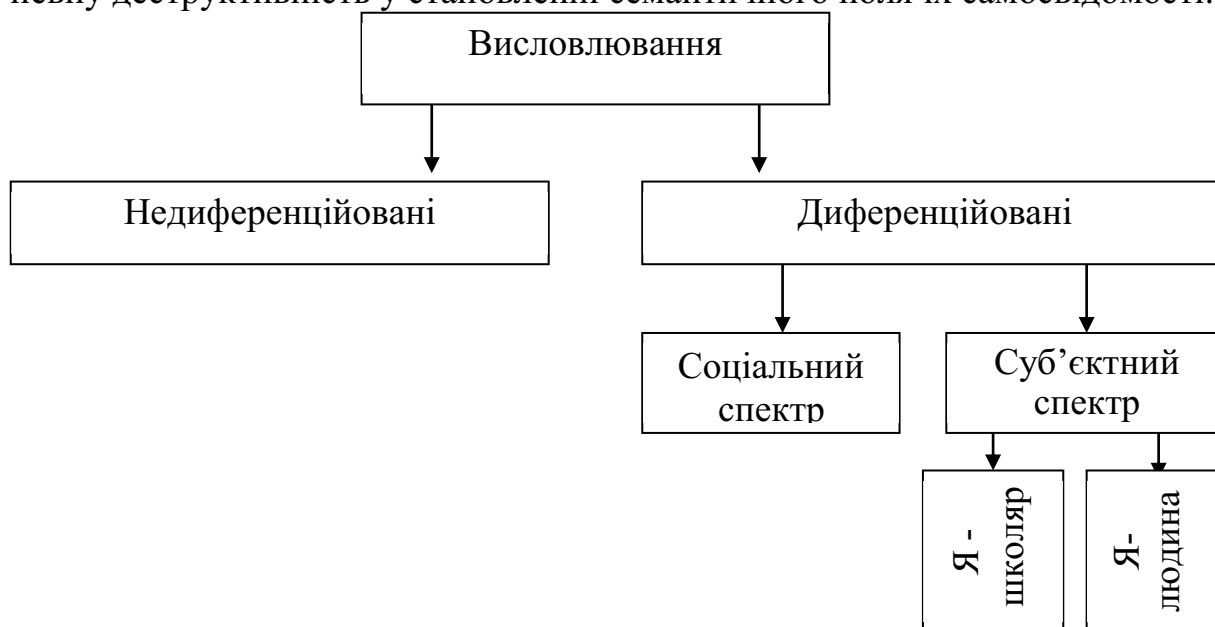

Рис. 1. Класифікаційна матриця самохарактеристик молодших школярів

Аналіз структури семантичного поля самосвідомості третьокласників з різним рівнем навчальних досягнень дав змогу з'ясувати такі її особливості. Так, у високовстигаючих учнів найбільшу питому вагу має суб'єктний спектр: перше рангове місце – сфера “Я – людина” (37,6%); друге рангове місце – сфера “Я – школяр” (33,3%). Самохарактеристики соціального спект-

ра (25,1%) посідають третє рангове місце. Висловлювань недиференційованого характеру незначний відсоток (четверте рангове місце). У третьокласників з середньою навчальною успішністю, як і у високовстигаючих, перше рангове місце посідає сфера “Я – людина” (37,8%), а останнє – недиференційовані висловлювання (8,1%). Друге рангове місце (по 27%) поділяють сфера “Я – школяр” та соціальний спектр самохарактеристик. Структура семантичного поля самосвідомості слабковстигаючих третьокласників має відмінності, порівняно з аналогічною структурою високо- і середньовстигаючих учнів. Домінуючими (перше рангове місце) у слабковстигаючих є недиференційовані висловлювання (41,7%); друге рангове місце займає сфера “Я – людина” суб'єктного спектра (29,2%); третє – соціальний спектр висловлювань (16,7%). Власне шкільні, суб'єктні самохарактеристики сфери “Я – школяр” посідають у слабковстигаючих учнів останнє, четверте рангове місце.

Змістовий аналіз результатів проведеного дослідження у мікрогенетичному аспекті дав змогу з'ясувати особливості уявлень про власне “Я” у школярів третього класу з різною навчальною успішністю. Так, високовстигаючі третьокласники показали мінімальний відсоток недиференційованих висловлювань – 4,2% – порівняно з учнями інших груп успішності. Диференційовані висловлювання високовстигаючих учнів розподілилися таким чином: чверть самоописів стосується соціального спектра, а дві третини самоописів характеризують суб'єктний спектр семантичного поля самосвідомості. Найбільш вагомим у структурі уявлень високовстигаючих третьокласників про самих себе є суб'єктний спектр, причому в ньому приблизно паритетно представлено як учінневі суб'єктні, так й інтерперсональні характеристики: 33,3% і 37,6% відповідно. У сфері “Я – школяр” найбільше висловлювань характеризують особистісні якості дитини як суб'єкта учіння (16,7%), що мають позитивну модальність. Вдвічі менше високовстигаючі третьокласники описують свої шкільні вміння і визначають себе як учня (по 8,3%). Особистісні інтерперсональні якості спільно з висловлюваннями про свої позашкільні, насамперед спортивні, досягнення і хобі становлять у високовстигаючих третьокласників основний зміст характеристик сфери “Я – людина” суб'єктного спектра: по 16,7%. Таким чином, семантичне поле уявлень про власне “Я” високовстигаючих третьокласників можна охарактеризувати як достатньо широке, диференційоване, в суб'єктному спектрі якого паритетно представлені характеристики зі сфер “Я – школяр” і “Я – людина”.

Як показали результати дослідження, у середньовстигаючих третьокласників удвічі – порівняно з високовстигаючими – збільшується кількість недиференційованих висловлювань у само описах (8,1%). Серед диференційованих висловлювань майже третину (по 27,0%) займають характеристики соціального спектра і сфери “Я – школяр” суб'єктного спектра. У третьокласників з середнім рівнем навчальної успішності збільшується вдвічі (до 8,1%) – порівняно з високо- і слабковстигаючими учнями – кількість описів соціальних ролей. У суб'єктному спектрі їх уявлень про власне “Я” дещо знижується – порівняно з високовстигаючими учнями – кількість власне шкільних характеристик (до 27,0%) при практично однаковій кількості позашкільних

характеристик (37,8%), але змістове наповнення цього спектру у школярів цієї групи успішності відрізняється. Так, у сфері “Я – школяр” відсутні (як і у слабковстигаючих учнів) описи шкільних умінь, натомість кількість означень себе як учня зросла майже вдвічі (18,9%), у той час як опис власне особистісних якостей, важливих для дитини як суб’єкта учіння, вдвічі зменшився – 8,1%. Тим часом у сфері “Я – людина” у середньовстигаючих школярів простежуються інші тенденції на противагу високовстигаючим учням: відсоток висловлювань про позашкільні успіхи й описів зовнішності зменшується практично на половину (8,1% і 2,7% відповідно), а кількість висловлювань про особистісні якості збільшується до 27,0%.

Таким чином, на підставі результатів аналізу даних можна стверджувати, що у середньовстигаючих третьокласників збільшується міра недиференційованості уявлень про власне “Я”, а в суб’єктному спектрі зменшується кількість власне шкільних характеристик – порівняно з високоуспішними у навчанні школярами.

У слабковстигаючих учнів кардинально підвищився відсоток недиференційованих висловлювань – до 41,7% (статистична значущість за критерієм ϕ^* дорівнює 1,29 при $p \leq 0,1$ – порівняно з високовстигаючими учнями і 1,28 при $p \leq 0,1$ – порівняно з середньовстигаючими). Це свідчить про слабку структурованість та диференційованість семантичного поля уявлень про себе в учнів з низькою навчальною успішністю, оскільки в недиференційованих висловлюваннях у них зафіксовано найвищий (серед усіх груп результативності учіння) відсоток інших висловлювань (29,2%), а також загальних характеристик (8,3%). Відповідно суттєво меншу вагу мають диференційовані висловлювання, що стосуються як соціального, так і суб’єктного спектрів самосвідомості школярів. Сфері “Я – людина” присвячено близько третини висловлювань (29,2%), причому майже всі вони (25,0%) описують зовнішність: “красива”, “маю гарне волосся”, “у мене сірі очі”. У слабковстигаючих третьокласників зафіксовано найнижчий відсоток описів інтерперсональних якостей – 4,2% – порівняно з високо- і середньовстигаючими школярами. Так само мінімально представлена у само описах цих учнів сфера “Я – школяр” (12,5%). Слабковстигаючі третьокласники майже не визначають себе як учнів (4,2%), зовсім не згадують про свої шкільні вміння та навички, а відсоток висловлювань про особистісні якості, потрібні для успішного учіння, вдвічі менший, ніж у високовстигаючих, – 8,3%.

Отже, на підставі результатів аналізу самоописів третьокласників з різною результативністю учіння можна говорити про становлення у них певних тенденцій, а саме: тенденції до збільшення широти і міри диференційованості самохарактеристик, а також про достатню структурованість та гармонійність різних сфер уявлень про власне “Я” в учнів з високою- і середньою навчальною успішністю, порівняно з слабковстигаючими. У семантичному полі самосвідомості високовстигаючих третьокласників досить пропорційно представлені як суб’єктний, так і соціальний спектри (з певним переважанням першого) уявлень про себе – порівняно з слабковстигаючими учнями. У свою чергу, третьокласники з високим рівнем навчальних досягнень втричі

частіше характеризують себе у категоріях власне учінневих і майже на чверть більше у категоріях інтерперсональних, ніж учні з низькою результативністю учіння. Представленість усіх категорій суб'єктного спектра в самоописах високовстигаючих учнів є свідченням достатньої диференційованості, широти та структурованості уявлень про власне "Я" цих школярів.

Макроаналіз даних вивчення особливостей уявлень про себе у четверто-класників з різним рівнем навчальних досягнень дав змогу встановити поглиблення тенденції, зафіксованої у третьокласників, а саме: збільшення кількості недиференційованих самохарактеристик зі зниженням навчальної успішності. Так, якщо у високовстигаючих третьокласників і четвертокласників відсоток недиференційованих висловлювань низький (3,4%), то у середньовстигаючих четвертокласників він майже утричі вищий (21,1%), порівняно з середньовстигаючими третьокласниками. Деструктивну тенденцію у становленні уявлень про себе у четвертокласників з низькою успішністю підтверджує високий відсоток (на статистично значущому рівні ($p \leq 0,05$) – порівняно з високовстигаючими учнями – недиференційованих самохарактеристик: 43,6%.

Аналіз структури семантичного поля самосвідомості четвертокласників з різним рівнем навчальних досягнень дав змогу з'ясувати такі її особливості. Так, у високоуспішних учнів перше та друге рангові місця посідають самохарактеристики суб'єктного спектра: сфери "Я – людина" і "Я – школяр" (38,5% та 31,3% відповідно). Соціальний спектр займає третє рангове місце (27%), а недиференційовані висловлювання (3,4%) – четверте. У структурі семантичного поля самосвідомості середньовстигаючих четвертокласників, порівняно з третьокласниками, зафіксовано певні зміни. Домінуючою є сфера "Я – людина" (перше рангове місце – 30,3%), друге рангове місце посідає соціальний спектр (27,6%). А третє рангове місце поділяють між собою власне суб'єктні учінневі та недиференційовані самохарактеристики. У слабковстигаючих четвертокласників, як і в учнів третього класу такого самого рівня навчальної успішності, домінують недиференційовані висловлювання (перше рангове місце – 43,6%), друге рангове місце посідає соціальний спектр – 28,6%, третє – сфера "Я – людина" (23,8%). Зовсім незначний відсоток самохарактеристик сфери "Я – школяр" (4,8%) займає четверте рангове місце. Таким чином, можна констатувати значне зниження питомої ваги самохарактеристик суб'єктного спектра у структурі уявлень про себе слабковстигаючих четвертокласників, що є проявом деструкції у становленні їх семантичного поля самосвідомості.

У високовстигаючих четвертокласників, як і у третьокласників, зафіксовано мінімальний відсоток недиференційованих висловлювань – порівняно з середньо- і слабковстигаючими учнями – 3,4%. Основна маса їх самохарактеристик є диференційованими, вони представлені таким чином: соціальний спектр – 27,0%, сфера "Я – школяр" суб'єктного спектра – 31,3%, сфера "Я – людина" суб'єктного спектра – 38,5%. У соціальних характеристиках високовстигаючих четвертокласників переважають описи їхніх соціальних ролей – 15,8%, вдвічі менше (7,7%) вказівок на ім'я та гендерну належність. У власне суб'єктному спектрі досліджувані надали найбільшого значення особистісним якостям: якості учня як суб'єкта учіння – 22,4%, інтерперсональні якості

– 19,2%. Це є свідченням якісного суб'єктного зростання школярів цієї групи навчальної успішності, оскільки інші власне шкільні характеристики стосуються тільки означення себе як учня (8,9%). Водночас набуті під час навчання вміння не входять в актуальний шар самосвідомості високовстигаючих четвертокласників. У сфері “Я – людина” значну питому вагу мають самоописи їх позашкільних досягнень та захоплень (15,4%), а описи зовнішності практично відсутні.

Таким чином, доходимо висновку про те, що у семантичному полі самосвідомості високовстигаючих четвертокласників досить широко представлені характеристики як соціального, так і суб'єктного спектрів, що свідчить про його достатню диференційованість і структурованість. Найбільшу питому вагу в уявленнях четвертокласників з високою навчальною успішністю про самих себе мають особистісні якості: важливі для учіння і загальнолюдські (22,4% і 19,2% відповідно), а також знання про свої соціальні позиції та ролі (15,4%), що є свідченням про зростання значущості міжособистісних взаємин для цих школярів.

Аналіз самохарактеристик середньовстигаючих четвертокласників свідчить про значне збільшення, порівняно з високовстигаючими учнями, недиференційованих висловлювань (21,1%) завдяки зростанню чисельності категорії “інші висловлювання” (9,2%) й емоційних описів власних станів і переживань, а також загальних характеристик (11,9%). При майже однаковій кількості – порівняно з високовстигаючими учнями – самоописів соціального спектра (27,6%), суттєво знизився відсоток суб'єктних характеристик: сфера “Я – школяр” – 21,0%, сфера “Я – людина” – 30,3%. Середньовстигаючі четвертокласники визначають себе як учнів (9,2%) і дехто з них згадує набуті у школі вміння і навички (1,3%), чого не зафіксовано в учнів з іншою навчальною успішністю. Знизився також – порівняно з високовстигаючими учнями – відсоток описів особистісних якостей: притаманних учню як суб'єктові учіння (10,5%) й інтерперсональних (13,2%). У той самий час у середньовстигаючих – порівняно з високовстигаючими учнями – збільшилася кількість висловлювань про власні захоплення і пререференції: 17,1% та 15,4% відповідно.

Такі результати дають змогу говорити про становлення певних тенденцій, а саме: зменшення міри диференційованості і певне звуження уявлень про себе середньовстигаючих четвертокласників порівняно з високовстигаючими, свідченням чого є значний відсоток недиференційованих висловлювань і зменшення відсотка суб'єктних самохарактеристик школярів. Крім того, у становленні семантичного поля самосвідомості середньовстигаючих учнів спостерігається тенденція до заміщення усвідомлення самого себе у сфері навчальної діяльності і того, що з нею пов'язане, усвідомленням самого себе в інших, позашкільних, сферах діяльності.

Значні відмінності в уявленнях про власне “Я” зафіксовано в результаті аналізу даних дослідження слабковстигаючих учнів четвертих класів, порівняно зі школярами з іншою навчальною успішністю. Насамперед привертає увагу великий відсоток у цих школярів недиференційованих висловлювань – 43,6% (статистична значущість за критерієм ϕ^* дорівнює 1,29 при $p \leq 0,1$ – порівняно з

високовстигаючими учнями). До того вони збіднені та звужені за змістом, оскільки значну частину таких висловлювань становлять несуттєві (“ні про що”) описи, повтори (28,6%) та узагальнені характеристики (15,0%). Суб’єктний спектр семантичного поля самосвідомості слабковстигаючих четвертокласників охоплює близько третини висловлювань, і майже всі вони належать до сфери “Я – людина”. Власне учінневими є тільки 4,8% висловлювань про якості особистості як учня. Найбільшу питому вагу (19,0%) мають описи позашкільної активності та захоплень, хобі, а також зовнішності (4,8%). У соціальному спектрі самохарактеристик (28,6%) переважають різноманітні варіанти вказівок на національну належність, а також визначення себе як особи певної статі.

Таким чином, аналіз даних дослідження самоописів слабковстигаючих четвертокласників дає підстави констатувати певну деструкцію у становленні усвідомлення самого себе у процесі учіння у цієї групи учнів. Виявом цього є зафіксовані тенденції до збільшення недиференційованості, “розмитості” уявлень про себе в учнів з низькою навчальною успішністю, до звуження їх семантичного поля самосвідомості та його надмірної узагальненості, нерозчленованості, “несуб’єктивності”. Тобто слабковстигаючі четвертокласники – порівняно з високовстигаючими учнями – усвідомлюють себе як суб’єкти соціуму загалом (а не шкільного середовища), а також як суб’єкти діяльності, не пов’язаної з власне учінням.

Висновки. На підставі аналізу одержаних даних можна дійти висновку про те, що четвертокласники, порівняно із третьокласниками, мають більш диференційовані, структуровані та різнобічні уявлення про власне “Я” і здатні висловити їх у самохарактеристиках. В “образі Я” учнів третього класу переважають якості насамперед “гарної дитини”, котра максимально комфортно взаємодіє з оточуючими – передусім з дорослими. У школярів четвертого класу домінантними є якості, важливі для навчальної діяльності, а також для гармонійного перебігу процесу міжособистісної взаємодії з ровесниками, тобто в актуальній сфері самосвідомості дітей формується образ “Я – ефективний учень” як у системі ставлення до учіння, так і в системі ставлення до інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех И. Д. Рефлексия как механизм нравственного развития личности / Иван Дмитриевич Бех // Проблемы возрастной психологии: Тезисы докладов к VII съезду Общества психологов СССР. – М., 1989. – С. 113-114.
2. Захарова А. В. Особенности рефлексии как психического новообразования в учебной деятельности / А.В. Захарова, М.Э. Боцманова // Формирование учебной деятельности школьников / Под ред. В.В. Давыдова, Й. Ломпшера, А.К. Марковой. – М. : Педагогика, 1982. – С. 152-163.
3. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности / А.В. Карпов. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. – 424 с.
4. Келеси М. Особенности рефлексии как формы самопознания личности: Дис... канд. психол. наук : 19.00.01; Киевский госуд. ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1996. – 195 с.
5. Комар Т. В. Особистісна рефлексія як чинник соціального становлення підлітків. Автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07 ; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 18 с.: табл. – укр.

6. Максименко С. Д. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості / С. Д. Максименко., В. В. Клименко, А. В. Толстоухов. – К. : Вид-во Європейського університету, 2010. – 152 с.
7. Рефлексивный подход: от методологии к практике / Сборник статей под редакцией В.Е. Лепского. – М. : Когито – Центр, 2009. – 427 с.

Яворская-Ветрова И. В. РЕФЛЕКСИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЛИЧНОСТНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ: ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ СТАНОВЛЕНИЯ

В статье анализируются результаты изучения широты и дифференцированности представлений о себе младших школьников с различными учебными достижениями в контексте становления рефлексивных механизмов их личностной эффективности. Зафиксированы тенденции становления представлений о собственном «Я» у учащихся третьего и четвертого классов с разной учебной результативностью и формирования образа «Я – эффективный ученик» как в системе отношения к учению, так и в системе отношения к другим.

Ключевые слова: рефлексия, рефлексивный механизм личностной эффективности, самосознание, представления о собственном «Я».

Yavorska-Vetrova I. V. REFLEXIVE MECHANISMS OF SELF-EFFICACY OF JUNIOR STUDENTS: THE STUDY OF TENDENCIES

In the article the results of the study of breadth and differentiations of junior students' self-images with different educational achievements are analyzed in the context of building up the reflexive mechanisms of their own self-efficacy. The tendencies of building up of image of personal Self are indentified among third and fourth graders with different learning results as well as the formation of the image of "Me – the effective student" both in the system of attitude towards studying and in the system of attitude towards others.

Keywords: reflection, reflexive mechanisms of self-efficacy, self-consciousness, image of personal Self.
